

BAJZA URHOZ

A JELENKOR-TÁRSALKODÓ 10DIK SZÁMÁBAN MEGJELENT BESZÉDJÉRE.

Kritika majd mindig reakciót szül, az bizonyos. Ha a' reakció azok teszik, kiket a' dolog tulajdonkép illet, azon nincs mit csudálkozní; de ha idegen dologba olyan avatkozik, kit az nem vagy igen távolról illet, ez tüstént szembetűnő és figyelmet gerjesztő. A' Hommüvészből mind eddig mindig, a' Szemlélőben mind első mind második pályafutása' alkalmával jelentek-meg kritikák, 's pedig olyanok, mellyekkel Bajza ur épen nem vala elégedve, mint említett beszédjében ő maga vallja — 's Bajza ur még sem szolt. A' Rajzolatokban is jelentek-meg kritikák egész mult évben, 's pedig olyanok, mellyekkel Bajza ur nem vala elégedve, mint említett beszédjében ő maga vallja — 's Bajza ur még sem szolt. Különös dolog, hogy Bajza ur épen az idén és épen az X. et Comp. ellen emelkedett-föl.

Kötelességünkben áll ez ellenünk intézett ékesbeszédet megezáfolni. Ezt igen örömmel tenőnk, ha az egészen legkevesebb is volna záfolni való; mert látták bizonyosan mind azok, kik ama beszédet olvasák, hogy abban ellenünk okkal megmutatva egy körömmi sínos: az egész meőr puszta állítgatás. E' szerint nem annyira az okatlan állítások' záfolása végett, mint azért felelünk, hogy megmutassuk olvasóinknak, mi fonákságok sülnék-ki, ha valaki tán csak megszokott tollharcezi vágyból, minden igaz indító, minden igaz bizonyító-okok' hiánylása mellett, kezd írászhoz. Kérjük is Bajza urat, ha máskor akár ellenünk akár mások ellen illy módon harcolni akar, okokat hordjon-fel — csak okokat, mert mi ok nélkül senkinek sem hiszünk, annál kevésbé olyan uri embernek ki ez ékes-beszédje' egész folyamában megmutatta, mi kevésbet lehessen szavaira hajtani.

Bajza ur ékes-beszédjének egész folyamában minden erejéből azon van, hogy megmutassa, miképen tudniillik ő igen okok és elvek szerint cselekvő, minthogy szüntelen okokat és elveket emleget. Am elvek és okok szerint cselekvő férfinek felszólamlását a' színi bírálatokra nézve nem most kellett volna kezdenie. Bajza ur maga mondja, hogy valamennyi eddigi színi bírálatokkal elégedetlen volt, mért nem szóla hát eddig? Azt állítja, hogy az idéttlen magasztalás, valamint az idéttlen ócsárlás egyiránt kártékony. Bennünket idéttlen ócsárlóknak tart 's ellenünk felszólamlá-

's az egyiránt kártékony eddigi idéttlen magasztalók ellen nem — mit jelent ez?! Innét világosan az sül-ki, hogy Bajza ur épen nem okok és elvek szerint cselekvő, mert okok és elvek örökké egyiránt hatnak a' szerintők előre, szerintők munkálóra, örökké egyiránt ösztönzik a' lelket, az elmét, 's ingerlik azt a' jónak dícsérésére, a' rossz-nak korholására; 's mihelyt a' tárgy megvan, melly az okok és elvek szerint cselekvőre hat, tüstént munkának ered az 's nem várakozik 1832-diktől, 1836dik év' tavaszára, hogy munkálhasson.

Bajza ur ellen kézzel foghatóbb autoritást e' részben nem hozhatunk-fel, mint tulajdon magát, azaz: okok' hiányában semmit sem hiszünk.

Ennyit mondhatunk Bajza ur' ékes-beszédének átalános átekintésére. Menjünk végig rendszeresen az egészen, 's meglátjuk, miket hozunk napvilágra.

Bajza ur ékes-beszédjét egy hatalmas intrádával kezdi, mellynek a' szónok' érkezését előre kellett hirdetnie. Az egész intráda pedig áll minnapi észrevételekből és közhelyekből (loci communes) a' kritika felől, mellyeket már százszor elmondottak, melly intráda többi közt nagyon hasonlít ahhoz is, mellyel tavaly a' színészek kezdek felszólamlásukat az Őszinte Testvérek ellen. Ez intráda' elhagyásával a' Társalkodóban 24 sornyi helyet lehet vala megkimélni, tán érdekesebb mondatokkal betöltendő. Különben is az egésze semmi szükség nem vala, minthogy Budapest' némelley emberei közt előre ki volt kürtölve 's mi jóval ez ékes-beszéd' megjelente előtt, több szájakból hallottuk, miképen Bajza ur az X. et Comp. által korholt színészeket pártfogása alá vendő, mellettők a' Társalkodóban egy ékes-beszédet becsájtand közre. Ki nem látja egyszersmind által, hogy Bajza ur, midőn az X. et Comp. tagjait rovogatni akarja, biztosítani obajtja magát a' uetalán más részről történendő megrohanás ellen, ez okból azon oldalát paizsszal fedni igyekszik, mellyen kritikai lapjainak ellenesei vagynak 's bölesen megmutatja, hogy a' kritika még akkor is hasznos, „ha nem eléggé illedelmes hangon íratik — ha a' fájtásig éles, vagy épen durva.“ Ki nem vette ezek' olvastakor észre, hogy Bajza ur érzi 's előre mentnek akarja magát tudni, a' kritikai lapok' illy nem eléggé illedelmességi vagy épen durvaságai felől?

Ez intráda után jó egy kis dolog, mellynek rövid értelme: X. et Comp. kritikai a' szó legzo-

rosabb értelmében többet ártnak mint használnak 's legrosszabbak hazánkban minden eddig megjelent színi kritikák közt.

Erre alig lehet valamit felelnünk. Mondhatnók ugyan hasonló joggal, mint Bajza ur: X. et Comp. kritikái a szó legrosszabb értelmében többet használnak mint ártnak 's legjobbabb hazánkban minden eddig megjelent színi-kritikák közt. Ugye ezt minden megmutatás, minden okfelhordás nélkül mondva szinte olly pusztá állítás volna, minőt Bajza ur követ-el; pedig mentse isten, hogy Bajza ur' hibáit és következetlenségeit kövessük. Ez okból jönnön kérjük Bajza urat, ha valamit állít, állítson okokkal, különben ellenfeleit azon zavarba hozza, hogy okatlan állításaira legfeljebb egy sajnálkozó mosolylyal feleljenek.

Szól tovább Bajza ur: az illy ártnak czéljait és indító-okait felfogni nem képes.

Látjuk ugyan, hogy Bajza ur sokat nem képes felfogni; azonban mi így gondolkozunk. Hogy ártnai akarunk, azt tán Bajza ur csupán ártásaink' sükeréből vehette-ki; mert *corda scrulari* nekie nem adatott. Ártó sükert általunk létre hozottunk Bajza ur nem láthatott, igen ellenben használót: ha egyebet nem, legalább láthatja, hogy héber-korban bepillantának színészeink az általunk számukra ajánlott olasz, francia és angol grammatikákba. Czeljainkat pedig és indító-okainkat, mint maga vallja Bajza ur, felfogni nem képes, honnét rágalmozhat tehát azzal, hogy czélok 's okokból akarunk ártnai?

Szól tovább Bajza ur: nincs szerencséje ösmerni azon uri embert; kinek tollából ezen X. et Comp. jegyü czikkelyek kerülnek.

Bajza ur' egész ékes-beszédében ez azon egyetlen állítás, melyet minden okfelhordás nélkül is elhiszünk, sőt az okot mi magunk adjuk az olvasók elébe. Bajza ur tudniillik mind a' mellett is, hogy ékes beszéde által a' színészeket pártfogása alá veszi, módfelett ritkán jár a' budai színházba. Láthatni innét, mily képtelenséget követ-el Bajza ur, midőn az általa nem látott, nem hallott előadásokra irt kritikái töredékeinket erőködik rovatgatni. Ezt itt nem azért hozzuk-fel, hogy az olvasók lássák, mily igen-igen furcsa dolog az, menteni és védeni a' színészeket, ha őket nem vagy alig ósmerjük; hanem egyedül csak azért, hogy okát adjuk, miért nincs egymást ösmerni szerencsénk.

Szól tovább Bajza ur: kritikái töredékeinkbe egy a' művésztet nézve tanulságos gondolat sincs mindedig.

Ismét okatlan állítás. Bajza ur vagy azt nem tudja: mi a' művészet, vagy azt: mi tanulságos, vagy azt: mi a' gondolat. Ki e' hármát értené, ollyat nem állított volna; a' ki pedig nem érti, hogyan mérésel az művészt ügyében tollat fogni kezébe? Ha a' szerénység nem tiltaná, az állítás' okokkal legyőztetése végett helyeket idézhethnének töredékeinkből. De erre Bajza ur pusztá, okatlan állítása mellett épen nincs szükség. Szászortá biztosabban elmondhatjuk mi, hogy Bajza ur' ékes-beszédében egyetlen egy gondolat sincs, melly ellenünk legkisebb bizonyítási vagy meggyőzői erővel bírna. Állításából valódi elfogultság 's épen nem művészet iránti tisztelte és buzgalom, hanem privát szenvedély és érdeklenség tűnik-ki a' legnagyobb mértékben. Ugyan-ezt bizonyítják az élesség mellé tett *czéltelen*, az elménység mellé *üres*, a' humorista mellé *ugy nevezett* epithetonok. — Ha tagadja Bajza ur ez állításunkat, kérjük ujra meg ujra: mutassa-ki a' czéltelen élességeket, az üres elménységeket töredékeinkben. Ha különben ez egész okatlan állításnak okokkal legyőztetéséhez kezdenénk, úgy véljük kritikái töredékeink' nagyrésztét elő kellene számolnunk.

Szól tovább Bajza ur: ilyenekkel egy óta fiatal *ugynevezett* humoristáink egész az unalomig bőven ajándékozgatnak-meg bennünket.

Erre az ugy nevezett kritikuskak, ugy nevezett tudósak csak azt mondhatjuk: tekintvén az egész literaturának divatozó vonalmát a' humorhoz, minden esetre hamarabb fog a' közönség bizonyos gyűjteményt unalmasnak érezni, mint az ugynevezett humort.

Jóval alább így szól Bajza ur: ugy vagyoni is meggyőződve, mint X. et Comp. mi szerint a' megrótt elbizottságot, melly sok színészeinkben megvan, nagy mértékben előmozdították az időtlen dicsérők.

Imo mint ellenmond magának Bajza ur! Fentebb egy általános halálos sententiát erőködik ránk dörögni, mely szerint töredékeinkben egy tanulságos gondolat sincs, 's itt még is megvalja, hogy e' részben velünk egyiránt van meggyőződve. — Mondhat-e az, ki nálunk a' színművésztet nézve előmenést ohajt, ennél tanulságosabb gondolatot, javaslatot, hogy hagyjanak-fel színészeink közön-

ségesen megösmert elbizottságukkal. Lássá csak Bajza ur, a' ki például az északamerikai erdőekben egy új telepedést akar alkotni, először irtnia kell, — a' ki nálunk a' színészeknek, bármí esekőly 's tőle kitelhető módon, oktatást akar nyújtani, annak is először irtnia kell, 's mi volna e' részben ennél tanulságosabb gondolat!

Szól tovább Bajza ur: nem abban akad ő meg, miben a' megrótt színészek és sok olvasó kétség kívül megakadtak, hogy a' budai színészek X. et Comp. által kivétel nélkül manióásoknak, szőlől zugó és göztül keringő fejűeknek 's a' társaság egészen véve rosszabbnak mondatik lenni a' felbőszült gulyánál, hanem abban, hogy X. et Comp. elégnek hiszi javalását vagy gáncsait koronkint elmondogatni, a' nélkül, hogy kötelességének érzene egyszerűsint kifejteni, miért 's milly nézetek szerint itéli ezt vagy amazt.

Mi sem abban akadunk meg annyira, hogy Bajza ur által kritikái töredékeink minden kivétel nélkül a' legkisebb tanulságos gondolat nélkülieknek mondatnak, miben a' legtöbb olvasó kétségkívül megakadt, hanem abban, hogy „Bajza ur elégnek hiszi javalását vagy gáncsait a' Társalkodóban elmondogatni, a' nélkül, hogy kötelességének érzene egyszerűsint kifejteni, miért 's milly nézetek szerint itéli ezt vagy amazt.“ Egyébiránt hogy állításunk ez volt volna: a' budai színészek kivétel nélkül rosszabbak a' felbőszült gulyánál, ez merő képtelen — nem igazság. A' Rajzolatok' 13dik számában van azon cikkely, melyben illy nemű hasonlítást tevünk, de egészen más értelemben. — A' mi pedig azt illeti, hogy nem fejtjük ki okokkal, miért itéljük ezt vagy amazt, erre nézve ismét kérjük Bajza urat, mutassa ki, hol történt ez így? Mi különben az okatlan valamint alaptalan vádra felelni kötelesek nem vagyunk. Azt bizrást mondhatjuk, hogy soha nem mondtuk: ez rosszul vala téve, a' nélkül, hogy hozzá nem tettük volna, így kellett vala tenni; a' hol csak a' szükség megkívánta. Különben csak föltehet annyit Bajza ur a' magyar színészekről, hogy értelmű kifejelettségök nem olly alant áll, mi szerint őket iskolás gyermekekint kellene oktatni olly okok' felhordásával is, melyeket józan ész egyszerre átláthat. Ha például azt mondtuk színészeinknek: szorgalmasan tanulják az idegen neveket 's szavak' kifejtéseit — mi szükség tovább e' színészeti axióma' megmutatására? Kérjük Bajza urat 's újra meg újra kérjük, hozzon fel ellenpéldákat töredékeinkből 's hozzon fel

okokat is, akkor szólhatunk csak bővebben egymással.

Szól tovább Bajza ur: okatlan bírálatainkra számtalanszor elesőváltá fejét.

Ugyan ugy-e? akkor hát már jó formán el volt csóválva, midőn ékes-beszédét írta.

Hogy mi megkívántuk volna a' budai színészekől tanácsaink' követését, jól jegyzi meg Bajza ur. Hasonlókép kívánná tőlünk Bajza ur is, hogy tanácsát kövessük. Jó tanács' követését örökké kívánhatja az ember; de ha az ellenkező fél rossznak látja a' tanácsot, ugyan helyesen teszi, ha megveti azt. Mi ennél fogva méltán követelhetünk illyesmit színészeinktől, minthogy tanácsainkat józan ész' és művészet' szabályai szerint eddig jóknak hiszük; ha ellenben mi Bajza ur ékes-beszédének tanácsain nem indulunk, már azért rajtunk semmi követelni valója; mert íme ezenel mutatgatjuk meg, milly haszonvehetlenek azok.

Bajza ur a' következőkben ismét egy halomnyi elkoptatott közhelyeket hoz fel. Előfordulnak e' sorokban: meggyőződés, elv, ok, igazság, éles szem, sors, 19dik század, csalhatatlan, bölcsesség 's a' t. — (Folytatjuk.)

X. et Comp.

A' RAJZOLATOK' VÉDELME,

BAJZA UR ELLEN.

(Lásd a' Társalk. f. é. 19d. számát.)

On peut dire que quatre mots sont la cause de toutes les querelles qui arrivent dans le monde: moi, toi, mien, tien.

Jean Jacques R.

A' „Társalkodó“ folyó évi 19d. számában Bajza ur a' Rajzolatokat egy kis vitába voná, mely vitában eddigelé még senkit élesni nem láttunk, csupán Bajza ur sikamlott meg, 's e' sikamlásában a' szerkesztőnek is egy kiesít lábára hágván, megenged Bajza ur, hogy minden megrohanás ellen a' szerkesztő a' maga tyúkszemét védelmezhesse.

Minden journal szerkesztő a' lapjajba iktatott folyton-folyó cikkelyeket magáévá teszi, legyenek bár azok „okatlan bírálatok, a' művészet' nálunk meg eddig nem igen értett nemében;“ magáévá teszi még akkor is, ha Bajza ur azokra „nem egyszer csóválta-el fejét,“ 's így, mit Bajza ur: „A' magyar színészeti bírálokhoz, különösen X. et Comp. urhoz“ mond, mondva van az a' szer-